

ISSN (Print) 2616-678X
ISSN (Online) 2663-1288

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің

ХАБАРШЫСЫ

BULLETIN

of L.N. Gumilyov
Eurasian National University

ВЕСТНИК

Евразийского национального
университета имени Л.Н. Гумилева

ФИЛОЛОГИЯ сериясы
Серия **ФИЛОЛОГИЯ**
PHILOLOGY Series

№1(126)/2019

1995 жылдан бастап шығады

Издается с 1995 года

Founded in 1995

Жылына 4 рет шығады

Выходит 4 раза в год

Published 4 times a year

Астана, 2019

Astana, 2019

Бас редакторы **Дихан Қамзабекұлы**
филология ғылымдарының докторы, ҚР ҰҒА академигі (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары **Шолпан Жарқынбекова**
филология ғылымдарының докторы, проф. (Қазақстан)

Редакция алқасы

Аскер оғлы Рамиз	Ф.ғ.д., проф. (Әзербайжан)
Ақматалиев Абдылдажан	Ф.ғ.д., проф. (Қырғызстан)
Бахтикиреева Улданай	Ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Беженару Людмила	Ф.ғ.д. проф. (Румыния)
Бейсембаева Жанаргүл	Ф.ғ.к., (Қазақстан)
Біжкенова Айгүл	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Жақыпов Жантас	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Журавлева Евгения	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Жаң Динжиң	PhD, проф. (Қытай)
Ескеева Мағрипа	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Ержласун Гүлжанат	PhD, ассоц. проф. (Түркия)
Қасқабасов Сейіт	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Негимов Серік	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Нұрғали Қадиша	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Нуриева Фануза	Ф.ғ.д., проф. (РФ, Татарстан)
Райхл Карл	Ф.ғ.д., проф. (Германия)
Рахманов Носимхан	Ф.ғ.д., проф. (Өзбекстан)
Риверс Уильям Патрик	PhD, проф. (АҚШ)
Сәтенова Серікгүл	Ф.ғ.д. проф. (Қазақстан)
Султанов Казбек	Ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Тәжібаева Сәуле	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Хисамитдинова Фирдаус	Ф.ғ.д., проф. (РФ, Башқұртстан)
Чернявская Валерия	Ф.ғ.д., проф. (Ресей)
Шәріп Амантай	Ф.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Шәріпова Гүлбану	Ф.ғ.к., доцент м.а. (Қазақстан)
Экиджи Метин	PhD, проф. (Түркия)
Янковский Генрих	PhD, проф. (Польша)

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Қ.Сәтбаев к-сі, 2, 408 б.

Тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31-413)

E-mail: vest_phil@enu.kz

Жауапты редактор, компьютерде беттеген: Илияс Құрманғалиев

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. ФИЛОЛОГИЯ сериясы
Меншіктенуші: ҚР БжҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК
ҚР Ақпарат және коммуникациялар министрлігінде 27.03.2018 ж. №16996-Ж тіркеу куәлігімен тіркелген.
Мерзімділігі: жылына 4 рет.
Тиражы: 35 дана
Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қ., Қажымұқан к-сі, 12/1, тел.: +7(7172)709-500 (ішкі 31413)

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

Editor-in-Chief **Dihan Kamzabekuly**
Doctor of philology, academician of NAS RK (Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief **Zharkynbekova Sholpan**
Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)

Editorial board

Asker ogly Ramiz	Doctor of philology, Prof. (Azerbaijan)
Akmataliyev Abdildajan	Doctor of philology, Prof. (Kyrgyzstan)
Bakhtikireeva Uldanai	Doctor of philology, Prof (Russia)
Beisembayeva Zhanargul	Can. of philology, (Kazakhstan)
Bezhenaru Lyudmila	Doctor of philology, Prof (Romania)
Bizhkenova Aigul	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Chernyavskaya Valeriya	Doctor of philology, Prof. (Russia)
Erzhiasun Güljanat	PhD, assos. Prof (Turkey)
Yeskeyeva Magripa	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Henryk Jankowski	PhD, Prof. (Poland)
Kaskabassov Seit	Doctor of philology, Prof (Kazakhstan)
Khisamitdinova Firdaus	Doctor of philology, Prof. (RF, Bashkortostan)
Metin Ekiji	PhD, Prof. (Turkey)
Negimov Serik	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Nurgali Kadisha	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Nurieva Fanuza	Doctor of philology, Prof. (RF, Tatarstan)
Reichl Karl	Doctor of philology, Prof. (Germany)
Rakhmanov Nasimhon	Doctor of philology, Prof. (Uzbekistan)
Rivers William Patrick	PhD, Prof. (USA)
Satenova Serikkul	Doctor of philology, Prof (Kazakhstan)
Sultanov Kazbek	Doctor of philology, Prof. (Russia)
Sharip Amantay	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Sharipova Gulbanu	Can. of philology, assos. Prof. (Kazakhstan)
Tazhybayeva Saule	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Zhakypov Zhantas	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)
Zhang Dingjing	PhD, Prof. (China)
Zhuravleva Yevgeniya	Doctor of philology, Prof. (Kazakhstan)

Editorial address: 2, Satbayev str., of. 408, Astana, Kazakhstan, 010008
Tel.: +7(7172) 709-500 (ext. 31-413)
E-mail: vest_phil@enu.kz

Executive editor, computer layout: Ilyas Kurmangalyev

Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University PHILOLOGY Series

Owner: Republican State Enterprise in the capacity of economic conduct «L.N.Gumilyov Eurasian National University» Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan

Registered by Ministry of Information and Communication of the Republic of Kazakhstan. Registration certificate No 16996-Ж from 27.03.2018

Periodicity: 4 times a year Circulation: 35 copies

Address of printing house: 12/1 Kazhimukan str., Astana, Kazakhstan 010008; tel.: +7(7172) 709-500 (ext.31413)

© **L.N. Gumilyov Eurasian National University**

Главный редактор **Дихан Камзабекулы**
доктор филологических наук, академик НАН РК (Казахстан)

Зам. главного редактора **Шолпан Жаркынбекова**
доктор филологических наук, проф. (Казахстан)

Редакционная коллегия

Аскероглы Рамиз	д.ф.н., проф. (Азербайджан)
Акматалиев Абдылдажан	д.ф.н., проф. (Киргизстан)
Бахтикиреева Улданай	д.ф.н., проф. (Россия)
Беженару Людмила	д.ф.н., проф. (Румыния)
Бейсембаева Жанаргуль	к.ф.н., (Казахстан)
Бижкенова Айгуль	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Жакыпов Жантас	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Жан Динжин	PhD, проф. (Китай)
Журавлева Евгения	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Ескеева Магрипа	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Ержласун Гульжанат	PhD, ассоц. проф. (Турция)
Каскабасов Сейит	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Негимов Серик	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Нургали Кадиша	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Нуриева Фануза	д.ф.н., проф. (РФ, Татарстан)
Райхл Карл	д.ф.н., проф. (Германия)
Рахманов Насимхон	д.ф.н., проф. (Узбекистан)
Риверс Уильям Патрик	PhD, проф. (США)
Сатенова Серикгуль	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Султанов Казбек	д.ф.н., проф. (Россия)
Тажибаева Сауле	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Хисамитдинова Фирдаус	д.ф.н., проф. (РФ, Башкортостан)
Чернявская Валерия	д.ф.н., проф. (Россия)
Шарип Амантай	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Шарипова Гульбану	к.ф.н., и.о. доцент (Казахстан)
Экиджи Метин	PhD, проф. (Турция)
Янковский Хенрих	PhD, проф. (Польша)

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. К.Сатбаева, 2, каб. 408

Тел.: +7(7172) 709-500 (вн. 31-413)

E-mail: vest_phil@enu.kz

Ответственный редактор, компьютерная верстка: Ильяс Курмангалиев

Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. Серия ФИЛОЛОГИЯ

Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК

Зарегистрирован Министерством информации и коммуникаций РК под номером №16996-Ж от 27.03.2018г.

Периодичность: 4 раза в год

Тираж: 35 экземпляров

Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Кажимукана, 12/1, тел.: +7(7172)709-500 (вн.31413)

© Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева

Мазмұны

Фольклор және әдебиеттану

<i>Аймұхамбет Ж.Ә., Қараханқызы Ұ.</i> Мета­мәтін құрылымындағы мифтік символика	8
<i>Айтуғанова С.Ш., Дәулетова А.А.</i> Дала патшайымдары туралы аңыз бен ақиқат ...	16
<i>Аққұлы С.</i> Алаш мемлекеттік армиясының құрылуы хақында	24
<i>Доскеева Ш.А.</i> Ә.Нұршайықовтың эпистолярлық мұрасы	39
<i>Дәуітова Г.Р., Сұлтан Е., Мейрамбекова Л.К.</i> Көне эпостағы мифтік кейіпкерлер	46
<i>Еслям А.Б., Алтысбаев Қ.Қ.</i> З.Ахметов зерттеуіндегі Абайдың шығармашылық мұрасы	54
<i>Жүсіпов Н.Қ., Ибраева А.Т.</i> Бекмұрат Уақатов зерттеулеріндегі халық өлеңдерінің жанрлық жіктелуі	61
<i>Қасқабасов С.А.</i> Томирис – «Мәңгілік ел» идеясының символы	69
<i>Кемеңгер Қ.Р., Діл­дә Ж.Р.</i> М.Мырзахметұлы Бауыржан Момышұлы жайында	77
<i>Өскен Ә.М., Қамзабекұлы Д.</i> Алаштану: текстологиялық жауапкершілік туралы (Ә.Н. Бөкейханның «Жаңа мектеп» журналында жарияланған мақалалары)	84
<i>Садықова Р.Т.</i> Халел Ғаббасов: өмір мен өріс мектептері	94
<i>Химмат Сайед Әли әш-Шазли</i> Орыс әйелдерінің қайғылы тағдыры – орыс адамының дара тұлғасы (Е.Чижованың «Әйелдер уақыты» романы негізінде)	104

Лингвистика

<i>Әбдуәліұлы Б., Көшкінбай Д.</i> Қазақ лексикасындағы құқықтық ақпараттарды зерттеудің жалпы мәселелері	120
<i>Әубәкір С.С., Біжкенова А.Е.</i> Поэтикалық дискурстың ерекшеліктері	127
<i>Досжан Р.А.</i> Тарихи түбірлердің сөзжасамдық қабілеті	135
<i>Ақжигитова А., Елегенова М., Жанзакова А.</i> Қазақстанның лингвистикалық ландшафтындағы көптілділік белгілері (Астана қаласы негізінде)	142
<i>Сарсикеева Г.К., Байоразова Ж.К.</i> Абайдың 38-інші сөзін орыс және ағылшын тілдеріне аудару: салыстырмалы анализ	150
<i>Сейидова С.</i> Әзірбайжан, ағылшын және орыс тілдеріндегі «Жас» концептісі және оның идиоматикалық өкілдігі	157
<i>Сыздықова Г.О., Шолақова А.К.</i> «Ер Төстік» ертегісінің лингвосомиотикалық аспектісі	165

Тіл мен әдебиетті оқыту әдістемесі

<i>Баекеева А.Т., Тәжібаева С.Ж.</i> Тау-кен саласындағы халықаралық терминдерді аудару	173
<i>Ниязова А. Е., Мукатова М.Н.</i> Көптілді ортада шет тілінде сөйлеудің мультилингвалды әрекетін қалыптастыру	183
<i>Смағұлова А., Мұхаметқалиева Г., Балтабаева Г.</i> Сөздерді құрылымдық ұйымдас­тыру (ағылшын және қазақ тілдеріндегі «мұнай газы» термині)	191

Contents

Folklore and Literary Studies

<i>Aimukhambet Zh.A., Karakhankyzy U.</i> Mythical symbolism in the structure of metatext	8
<i>Aituganova S.Sh., Dauletova A.A.</i> The legend and truth about the steppe queens	16
<i>Akkuly S.</i> About the creation of the Alash state army	24
<i>Doskeyeva Sh.A.</i> A.Nurshaikhov's contribution to the epistolary genre	39
<i>Dautova G., Sultan Y., Meirambekova L.K.</i> Mythical characters in the archaic epos	46
<i>Yeslyam A.B., Alpysbayev K.K.</i> Abai's heritage in Z. Akhmetov's research	54
<i>Jysipov N.K., Ibrayeva A.T.</i> Genre classification of folk poems in Bekmurat Uakatov's researches	61
<i>Kaskabasov S.A.</i> Tomiris - Symbol of the Concept of «Мәңгілік ел»	69
<i>Kemenger K.R., Dilda Zh.R.</i> M. Myrzakhmetuly is about Baurzhan Momysuly	77
<i>Osken A.M., Kamzabekuly D.</i> Alash studies: on textual responsibility (Articles by A.N. Bokeykhan, published in «Zhana mektep») journal	84
<i>Sadykova R.T.</i> Khalel Gabbasov: School of life and development	94
<i>Himmat Sayed Ali ash-Shazli</i> The Tragic Fate of the Russian Women and the Symbol of the Russians Identity (According to the Novel by E. Chizhova «Time of Women»)	104

Linguistics

<i>Abdualiuly B., Koshkinbay D.S.</i> General problems of studying legal information in Kazakh lexicon	120
<i>Aubakir S.S., Bizhkenova A.Ye.</i> Features of Poetic Discourse	127
<i>Doszhan R.A.</i> Word-building ability of historical roots	135
<i>Akzhigitova A., Yelegenova M., Zhanzakova A.</i> Multilingual signs in the linguistic landscape of Kazakhstan (the case of Astana)	142
<i>Sarsikeyeva G.K., Baiorazova Zh.K.</i> Translation of Abays 38 th word info Russian and English: comparative analysis	150
<i>Seyidova S.</i> The concept of "Age" and its idiomatic representation in the Azerbaijani, English and Russian languages	157
<i>Syzdykova G.O., Sholakova A.K.</i> Linguosemiotic Aspect of Fairy Tales	165

Methods of teaching language and literature

<i>Bayekeyeva A.T., Tazhibayeva S.Zh.</i> Translating International Terms for Mining Industry	173
<i>Niyazova A. E., Mukatova M.N.</i> Formation of foreign language speech activity in a multilingual environment	183
<i>Smagulova A., Mukhametkaliyeva G., Baltabayeva G.</i> Structural organization of words («Oil gas» term in English and Kazakh)	191

Содержание

Фольклор и литературоведение

<i>Аймухамбет Ж.А., Караханкызы У.</i> Мифическая символика в структуре метатекста	8
<i>Айтуганова С.Ш., Даулетова А.А.</i> Легенда и правда о степных королевах	16
<i>Аккулы С.</i> О создании Алашской государственной армии	24
<i>Доскеева Ш.А.</i> Эпистолярное наследие А. Нуршаихова	39
<i>Даутова Г.Р., Султан Е., Мейрамбекова Л.К.</i> Мифические персонажи в архаическом эпосе	46
<i>Еслям А.Б., Алтысбаев К.К.</i> Творческое наследие Абая в исследованиях З.Ахметова	54
<i>Жусипов Н.К., Ибраева А.Т.</i> Жанровая классификация народных стихов в исследованиях Бекмурата Уакатова	61
<i>Каскабасов С.А.</i> Томирис – символ вечной идеи «Мәңгілік ел»	69
<i>Кеменгер К.Р., Дильда Ж.Р.</i> М. Мырзахметулы о Бауржане Момышулы	77
<i>Оскен А.М., Камзабекулы Д.</i> Алашоведение: о текстологической ответственности (Статьи А.Н.Бокейхана, опубликованные в журнале «Жана мектеп»)	84
<i>Садыкова Р.Т.</i> Халел Габбасов: Школа жизни и развития	94
<i>Химмат Сайед Али аш-Шазли</i> Трагическая судьба русских женщин – символ идентичности русского человека (по роману Е.Чижовой «Время женщин»)	104

Лингвистика

<i>Абдуалиулы Б., Кошкинбай Д.</i> Общие проблемы изучения правовой информации в казахской лексике	120
<i>Аубакир С.С., Бижекенова А.Е.</i> Особенности поэтического дискурса	127
<i>Досжан Р.А.</i> Словообразовательные важности исторических корней	135
<i>Акжигитова А., Елегенова М., Жанзакова А.</i> Многоязычные знаки в языковом ландшафте Казахстана (на примере Астаны)	142
<i>Сарсикеева Г.К., Байоразова Ж.К.</i> Перевод 38-го слова Абая на русский и английский языки: сравнительная анализ	150
<i>Сейидова С.</i> Концепт «Возраст» и его идиоматическое представление на азербайджанском, английском и русских языках	157
<i>Сыздыкова Г.О., Шолакова А.К.</i> Лингвосемиотический аспект волшебных сказок	165

Методика преподавания языка и литературы

<i>Баекеева А.Т., Тажибаева С.Ж.</i> Перевод интернациональных терминов горно-рудной промышленности	173
<i>Ниязова А.Е., Мукатова М.Н.</i> Формирование иноязычной речевой деятельности в мультилингвальной среде	183
<i>Смагулова А., Мухаметкалиева Г., Балтабаева Г.</i> Структурная организация слов (термин «нефтяной газ» в английском и казахском языках)	191

FTAMP 17.82.82

Г.К. Сарсикеева¹, Ж.К. Байоразова²

Л.Н. Гумилев ат. Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан
(E-mail: ¹gsarsikeieva@gmail.com, ²zhazka.1990@mail.ru)

**Абайдың 38-інші сөзін орыс және ағылшын тілдеріне аудару:
салыстырмалы анализ**

Андатпа. Мақала Абайдың «Қара сөздер» өсиетін зерттеуге арналған. Сөздерді лексика-грамматикалық түрлендіру, транслитерация, сөйлемдерді аудару әдістері, салыстырмалы және салғастырмалы аударма ұсынылған. Сан ғасырлар бойы дамып қалыптасқан ата-бабамыздың мәдениеті, рухани байлығы мен дүниетанымы, ділі бүгінгі ұрпаққа тіл арқылы ғана жетті. Абайдың «Қара сөздері» қазақ халқының асыл мұрасы. Қазақтың сөз құдыреті жөнінде ғұлама ғалым Ә. Қайдар өз пікірін төмендегіше өрбітеді: «Этностың шынайы бейнесі, болмысы оның тілінде ғана, тілі арқылы ұрпақ жадында сақталады» екен. Қазақ, орыс, ағылшын тілінде хакім Абай қазақ тек өзі туралы ғана емес, өзі жасап келе жатқан табиғи ортасымен қоғамдағы қарым-қатынастары туралы да, жан дүниесі, жүрек сыры, қуануы мен сүйсінуі, ренжуі мен күлуі, ұққаны мен түйгені, тануы мен талғамы, барша құбылысты өзінше бағалап бағамдауы бәрі-бәрі, біле білсек, қара сөздерінде өрнегін тауып, байланысының нәзік тамырын дәл басып көрсеткен.

Түйін сөздер: Абай, сөз кітабы, лексикалық өзгерістер, транслитерация, салыстырмалы және салғастырмалы аударма.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-678X-2019-126-1-150-156>

Кіріспе. Мақаланың негізі ағылшын, қазақ, орыс тілдерінде ғақлия сөздердің дұрыс аударылуын зерттеп, анықтау. Абайдың 1890-1898 жылдардың арасындағы толық жинағында шығармаларының көкейкестісі – «Қара сөз» екені баршамызға мәлім. «Қара сөздердің» жалпы саны – 45, ең көлемдісі әрі дін, моральды мәселе, бір үлкен ой-толғауы бар қара сөз – 38 сөз. Автор «адам ұғлының мінездері» жайында ойын бөлісті.

Мақаланың өзектілігі қазақ халқы кемелдену үшін даналықты өзгенің емес өз тарихымыздан іздену болып табылады. Ал, қазақ даналығы Әбу Насыр әл-Фараби мен Ибраһим Құнанбайұлынан басталады.

Зерттелу тарихы. Көзі тірі кезінде бастапқы ғақлия жарыққа шыққан. Даналық сөздердің түпнұсқасы Семей қаласынан екі жүз бес шақырым жердегі Абайдың Жидебайдағы мұражай үйінде сақталған. Қазақстан Республикасының Ұлттық мұражайында түпнұсқаның арабша төте жазуымен жазылып 1905 жылы шығарылған кітабының көшірмесі бар. Абайдың қырық бес қара сөздерінің, үш жүзден аса аудармасы бар. Урду тіліне Хадид Икбал Ясир 1985 жылы «Абай Құнанбаев таңдамалы өлеңдері» аударған. Ғалымжан Мұқанов француз тілінде Абайдың «Ескендір», «Масғұт», «Өлең сөздің патшасы» еңбектерін поэма етіп аударып 1994 жылы Алматыда шығарған. Моңғол тіліне Хабыший Ислам «Азияның ұлы ақыны» аударған. Француз тіліне Сарсикеева Гулнар Кусайеновна және Дүйсекова Куляш Керимбекқызы 2001 жылы, ағылшын тіліне Ричард Маккейн 1995 жылы тәржімелеген. Неміс тілінде Лео Кошут, Г.К. Белгер 2001 жарыққа шықты. Көптеген тілдерге аударылса да, әлі аудармалардың қалай аударылғаны туралы мәліметтер аз. Олар түпнұсқамен қаншалықты жанасатыны зерттеуді қажет етеді. Абайдың қырық бес қара сөздерін орыс тіліне С. Санбаев 1965 жылы, К. Серікбаева мен Р. Сейсенбаев тәржімелеген. Осы аудармашылардың ішінен К. Серікбаева мен Р. Сейсенбаевтың аудармаларына сүйене отырып, байқағаным қарапайым оқырманға жақын, Абайша «бөтен сөзбен былғанбай» дұрыс аударылған.

Зерттеудің мақсаты мен міндеті. Мақаланың мақсаты ағылшын, қазақ, орыс тілдерінде ғақлия сөздердің дұрыс аударылуын зерттеп, анықтау. Осы мақсатты айқындау барысында келесі міндетті қарастырдық: теориялық тұрғыдан сөздердің түпнұсқасын ағылшын тіліндегі аудармасымен салғастыра зерттейміз.

Нәтижелері мен талқылаулар. Даналық сөздерде Абай дін мен мораль тақырыбын қозғайды. Абай дінге адамгершілік моральдың, тәрбиенің құралы деп санайды. Мұсылманшылықтың өзіндік үгітін арқау етіп – адамгершілікке бейімделген ақыл сөздерді өмірінің тәжірибесінен түйіндейді. Ғақлия тасдих сөзін жазудағы Абайдың мақсаты қайткен күнде де «жүрегінің қуаты – перзенттеріне адам ұғлының мінездері туралы» ойларын жазуды көздеп, ол әңгіменің негізіне «Алла тағаланы танымақты» алады, өйткені «Алланы танымақтық – дүниені тану, адам өзін тану, адамшылықты жетілдіру. Алланың бір сипаты – ғылым-білімді тану» деп бастаған автор, әрі қарай «иманның хақиқатын» сөз етеді. Осы тұрғыдан «хаким атына дұспан», «хүкім шарифатты таза білмейтін ишандармен» айтысады. Алла тағаланың сегіз сипатын атайды, ол сипаттарды айырып білу керек дейді, сол сегіз сипаттың екеуі – ғылым мен құдіретті түсіндіреді, оларды кеңінен сөз етеді. Одан әрі қарай ислам дінінің дұрыс түсіндірілуіне тиісті канондарын «бұл заманның молдалары мен ишандары өздері дұрыс түсінбейтінін, өзгелерге дұрыс түсіндірмейтінін айтып, сондықтан олар «хаким атына дұспан» дей келіп, «Құдай тағаланың ниһаятсыз» (шексіз, өлшеусіз) жолында жүруді өзіне шарт қылған адамның қандай қылғанда «таза мұсылман, толық адам» болатынын айтады.

Аударма теориясындағы түпнұсқаны түсіну мақсатында: аудармашы әлемге автордың көзімен қарай білуі тиіс. М. Әуезов «Көркем аударманың кейбір теориялық мәселелері» [1, 118 б.] мақаласында аударманы сөз өнерінің бір түрі деп қарап, оны әдебиеттану тұрғысынан зерттеуді бірінші кезекке қою керек деген пікірді ұстанды. Көркем әдебиет саласындағы нақты міндеттерді шешу үшін аудармада дәстүр, ұлттық форма қалай беріледі; аудармашы қолданған құрал-тәсілдер қандай (интонация, ырғақ, синонимдер, идиомалар, мақал-мәтелдер, афоризмдер) лингвистикалық топтамаларды жүйелі түрде талдау қажет деп есептейді. Аударма жайлы К. Серікбаева, Р. Маккейн еңбектерінде қолданылған әдістеріне сүйене отырып келесі лингвистикалық бірліктерді айқындадық. Түпнұсқа мәтіндегі сөз формаларын, сөз таптарын, құрмалас сөйлем, жай сөйлем, синтаксистік байланыс түрлерін салғастыра зерттедік.

Лингвистикалық әдіс түрлері: орын алмастыру, құрмалас сөйлемді жай сөйлем етіп, басыңқы сөйлемді бағыңқы және шендестіре аудару түрлері бар.

Лингвистикалық бірліктер: жай сөйлемді құрмалас сөйлем ету,

• **Орын алмастыру:** Бұл – аудару үстінде түпнұсқа тілдегі элементтердің орналасу тәртібін аударма мәтінде өзгертіп жіберу [2, 15 б.]. Сөзбе-сөз аудару тәсілі түпнұсқа тіліндегі мәтінді аударылатын тілдегі мәтінге семантикалық-құрылымдық жағынан алғандағы қарапайым және ең жақын нұсқасымен алмастыру деп қаралады. Алмастырылатын, әдетте, сөздер, сөз тіркестері, құрмалас сөйлемдерді құрастырушы сыңарлардың орын тәртібі, дербес сөйлемдердің тіркестегі орны.

Аудару үстінде неғұрлым көп кездесетін жайт – түпнұсқа мәтіндегі сөздер мен сөз тіркестерінің орын тәртібінің аударма мәтінде өзгеріске ұшырауы. Мысалы: орыс тілінде сөйлемдегі сөздердің орын тәртібі еркін, ал қазақ тілінде қалыптасқан, тұрақты. Бұл аудармада орын алмастыру бір сөйлемнің ішінде болып тұр:

ҚС	ОС	АС	Талдау/қорытынды
Ей, жүрегімнің қуаты (энергия) <i>перзент-лерім!</i>	<i>Дети мои</i> , утешение сердца моего !	<i>My dear children</i> , the solace of my heart!	Бұл сөйлемде одағай аударылмаған.
Ғылым-білімді әуелі бастан бала өзі ізденіп таппайды.	<i>Ребенок по доброй воле</i> не тянется с ранних лет к учебе.	<i>A child</i> does not aspire to learning of <i>his own free will</i> .	Бұл сөйлемде қандай айырмашылықтар негізгі ой өзгерді
<i>Дұшпаны арқылы</i> шақыртқанға дос келеме? [1, 40]	Разве друг явится на приглашение, посланное <i>через врага?</i> [2, 95]	Will a friend accept an invitation sent <i>through an adversary?</i> [3,40]	Қандай өзгерістер болды. Орыс тілінің ықпалы әсерлі ме, ойды бұрып жібереді
Мұның табыл-мақтығына себептер - <i>әуелі хауас сәлим һәм тән саулық</i> . Бұлар туысынан болады, қалмыс өзгелерінің бәрі жақсы ата, жақсы ана, жақсы құрбы, жақсы ұстаздан болады.[1, 40]	Исходной, изначальной причиной этих свойств являются те <i>совершенства, которые</i> даются человеку <i>от рождения</i> — <i>крепкое здоровье, прекрасная внешность</i> , все остальное зависит от благородства отца и матери, от мудрых наставников и добрых друзей [2, 95].	The source of these virtues are the perfection that are bestowed on man from his birds: sound health and beautiful appearance; the rest depends on the nobility of soul of one's father and mother, on wise mentors and kind friends.[3, 40]	Түпнұсқада белгілі бір сөйлемде тұрған сөзді аударма мәтінде бұл сөйлемнен келесі бір сөйлемге көшіріп аударуға тура келеді. Бұл аудармада орын ауыстыруға мүмкіндік беріп тұрған нәрсе - <i>әуелі хауас сәлим һәм тән саулық</i> , бұлар екі сөйлемде де қайталануы
Бұлардың һәммасы Алла тағаланың затия субутия уә фиғлия сипаттары дүр. <i>Мен мұнда сіздерге төртеуін білдіремін</i> . Оның екеуі - ғылым, құдірет [1, 41].	<i>Я же хочу повести речь о четырех ликах</i> — <i>первые из них</i> — <i>Наука и Могущество</i> , остальные являются неотъемлемой составной частью, дополняющей и объясняющей сущность этих двух.	<i>But here I would wish to dwell on only four of Allah's attributes</i> ; The first two are <i>Knowledge and Power</i> , while the other ones are integral whole augmenting and supplementing the substance of these two [3, 42].	Түпнұсқа мәтін құрамындағы аяқталған сөйлемдердің аударма мәтінде орын тәртібінің, яғни мәтіндегі орны өзгерді.
Олардың адамдығының <i>кәмәләт таппағыз</i> - қиынның қиыны [1, 39].	Самое сложное <i>воститать</i> в них человечесность.	The most difficult thing is to <i>instil</i> humanity, loving kindness, in them [3, 40].	<i>Ауыстыру:</i> <i>Ауыстыру әдісі дегеніміз</i> – сөздердің орнын, мәнін, мағынасын алмастыру.
Оның үшін ол Алланың өзіне <i>ғашықтық</i> [1, 39].	Но прежде всего надобно <i>возлюбить</i> Аллаха.	But above all, one <i>should come to love</i> Allah [3, 40].	Түпнұсқадағы <i>зат есім (ғашықтық)</i> аудармада <i>етістік (возлюбить)</i> түрінде берілді: should come to love

Құрмалас сөйлем көлеміндегі ауыстырулар: Құрмалас сөйлем құрылысына байланысты синтаксистік трансформалаудың төмендегідей түрлері қазақ тілінен орыс тіліне аудару процесінде жиі кездеседі. Ағылшын тілі аудармасында Алла тағаланың үздік сегіз сипатын қоса жазған.

ҚС	ОС	АС	талдау қорытынды
Бұл бірлік, барлық ғылым, құдірет боларлық нәрселер ме?[1, 42].	Задумаемся, имеют ли реальную силу понятия «есть», «един», «могущество», «наука»?	But let us ponder, whether the notions “is”, “one”, “power” and “knowledge” are really potent [3, 43].	<i>Жай сөйлемді құрмалас сөйлем етіп аудару.</i>
Бұл сөзіме нақлия дәлелім - жоғарыдағы жазылған Алла тағаланың есімдері [1, 45].	Эти имена Аллаха подтверждают мои доводы.	These names of Allah bear out my arguments [3, 46].	<i>Құрмалас сөйлемді жай сөйлем етіп аудару.</i>
Ғақлия дәлелім құдай тағала бұл ғаламды ақыл жетпейтін келісіммен жаратқан, онан басқа, бірінен бір пайда алатұғын қылып жара-тыпты [1, 45].	Логика моих изложений также подтверждает удивительная гармония сотворенного мироздания.	The logic of my reasoning is likewise confirmed by the wondrous harmony of the created universe. Indeed, everything is designed for mutual benefit [3, 46].	<i>Құрмалас сөйлемді жай сөйлем етіп аудару.</i>
Жә, біз өзіміздің бойымыздағы сегіз зәррә аттас сипатымызды ол алла тағаланың сегіз ұлығ сипатынан бас бұрғызып, өзге жолға салмақпенен біздің атымыз муслим бола ала ма? [1, 45].	Можем ли мы называться мусульманами, направляя данные нам, пускай мизерные, но все же способности не по назначению, не употребляя их в угоду Всевышнему?	Although Mercy and Compassion are not mentioned amongst His eight attributes, they are present in His names: Most Gracious, Merciful, Compassionate, All-Merciful and Forgiving, Loving, Protecting, Condescending, Beneficent [3, 46]	<i>Басыңқы сөйлемді бағыныңқы етіп аудару:</i>
Өз адамдығын бұзбай ғана жәліб мәнфағат дәфғы мұзаррат-ларны айырмақ-лық секілді ғылым-білімді үйренсе, білер деп үміт қылмақ-қа болады. Болмаса жоқ, ең болмаса шала [1, 41].	Что нам дает такая вера? Иначе ему суждено пребывать в невежестве, в лучшем случае получит он весьма поверхностные знания.	«Do not let me sink into worldly vanity, stretch out a helping hand!» Why this incomp-rehensible greed and covet-lousi-ness for the riches of the entire world? [3, 41].	<i>Шендестіре аудару:</i>

Теологиялық әдебиет үлгісіне жататын 38-сөзінің публицистикалық немесе ғылыми очерк стиліндегі өзге шығармаларынан ерекшеленетін белгілерін көрсетуге болады. Жаңа жанрдың өзіне тән стильдік көрсеткіштері болуға тиісті екендігі даусыз. Теологиялық әдебиеттің арабша терминдері мен басқа да сөздері аударылмай келтірілген. Абай жинағының 1940 жылғы басылымында осы шығармада кездесетін 179 араб сөзіне түсініктеме берілген болса, 1957 жылғы басылымда олардың саны 187-ге жеткен.

Бұл шығармасының негізгі идеясы туралы Абай: «Ғұмыр өзі – хақиқат. Қай жерде ғұмыр жоқ болса, онда кәмәлат жоқ» - дейді. Бар мәселенің кілті – ғұмыр. Тек ғұмыр болған соң ғана, өзге нәрселер туралы мазмұнды әңгіме жасауға болады. Жалпы айтқанда ғұмыр деген ұғым болмыстың тұтастығын білдіреді.

Бір тілден екінші тілге аударылған мәтін жайында жазылған еңбектердің барлығында да сәйкестік, сәйкес болуы қажет, теңбе-теңдік, барабарлық, сайма-сайлық, баламалылық дегендер сияқты ұғымдар мен түсініктер аталады.

Әрбір тілдің өз қиғаштары бар, қазақ тілінің де өз эквивалентіне тура келмейтін сөз тіркестері кездеседі. Аудармада жолығатын сондай сәттерде мәтіндегі ерекше тіркестерді мейлінше аударма жасау аудармашыдан өте мықты тілдік және әдеби білімді талап етеді. Мысалы: *өзі өзі ізденіп таппайды, білімді махаббатпенен көксерлік болса, жарым адам, жарым молла, жарым мұсылман* [1, 40 б.] бұл сөздік тіркестерді орыс тіліне дәл мағынасымен аударылуы мүмкін емес. Алайда, аудармашы сол тілдегі *по доброй воле не тянется, имеющего стремление к знаниям, не могут иметь интереса к знаниям, религии, почтения к своим наставникам; Our youth wastes too many years in empty memorising at the madrasah and come out ignorant, unreasonable and incapable of working, who will live only by fraud and deception. The teachings of mullahs do nothing but harm* [3, 40 б.]. Ағылшын тілінде қарапайым және тіркестердің мазмұнына сай келетін сөздерді тауып қолдана алады.

Араб, парсы сөздері, діни ұғымдағы сөздер көп кездесетін «Отыз сегізінші сөз» әріне, ұғынуға қиын соғары анық. Бірақ салыстыра отырып, сөздіктердің көмегі арқылы оны мейлінше түсінуге болады. Ондағы ұғымдардың байыбына жеткен сайын ұғыну оңайлай түседі. Абай негізінде өз сөзін, алуан ойы мен тұспалдарын араб және парсы тілдеріндегі сөздермен бейнелеген, көп ақыл-өсиеті діни көз-қарастан айтылады. Сондықтан болса керек, оның қара сөздерінде араб сөздері көп кезігеді. Мысалы отыз сегізінші сөзінде: *әуелі хауас сәлим һәм тән саулық* «бұлар туысынан болады»; жәліб мәнфағат дәфғы мұзарратларны айырмақлық «пайдалы және залалды істерді, білімді үйренсе, білер деп үміт»; *хаяты* - мағлұм, бірі - *ирада*, яғни қаламақ «Ғылым бар болса, қаламақ та бар»; баршасы *нафиглық* «пайдалы»; уахсусан - әсіресе, ерекше; хас - таза, асыл, нағыз, ерекше араб тілінен алынған иман-сенім.

Ал, жоғарыда аталған «Сөздерінде» ислам діні оқуына, философияға қатысты араб сөздерін жиі қатыстырған, бұларда тіпті арабша тұтас сөз тіркестері мен сөйлемдері де қыстырылған. Қазақ грамматикасына тән емес нормалардың да дені көрсетілген «Сөздердің» үлесіне тиеді. *Ләкин, уа ләкин, бірлән, һәм* деген шылаулар да осы шығармаларында жиі қолданылған, *-дүр* (сифаттары дүр), *-мыш* (айтылмыш) тұлғалары да негізінен, 38-сөзден табылады, III жақтағы етістіктің *-лар* көптік жалғауын қабылдаған түрін де (*алмадылар*) соңғы «Сөзден» оқимыз. Араб сөзінің басқа тілде өз эквиваленті мен аударылғанын, оның түпнұсқа секілді экспрессивті (жанды) әсердің жеткізіп берілмегенін байқаймыз. Дегенмен, әр тілдің өз ерекшелігі болғандықтан, аудармашылар сол тілге ортақ құбылысты ұстанады. Аудармашылар бұл сөздерді былайша аударған:

Ағылшын тілінде: The source of these virtues are the perfections that are bestowed on man from his birth: sound health and a beautiful appearance; the rest depends on the nobility of soul of one's father and mother, on wise mentors and kind friends. Love engenders aspiration and understanding, while reason, intelligence and loving kindness kindle an interest in learning.

A child does not aspire to learning of his own free will. Орыс тіліндегі мазмұн өте орынды беріліп, араб сөздеріне аударма жасалған. Ол орыс тіліндегі жай сөздермен сипаттап берілген сияқты. Ақынның қара сөзі ағылшын тілінде де орыс тілі секілді бейнеге ие.

• «Білім-ғылымды көбейтуге екі қару бар адамның ішінде: бірі –мұлахаза қылу, екіншісі – берік мұхафаза қылу» [1, 43 б.].

• «Существуют два орудия, способствующие приумножению знаний. Одно из них – мулахаз, и другое – мухафаза.»

• «First of all, he must be certain in his faith; then, he must not be satisfied with what he knows, but continually improve his mind» [3, 44 б.].

Аудармашы араб сөздерін транслитерация және транскрипция жолдары арқылы аударған. Бұл сөздер шығармадағы реалия сөздер қатарына кіріп, оған аударма кезінде түсініктеме беріп кетуді талап етеді.

Жалпы алғанда, тілдегі қыйыншылықтар салдарынан аударматану ғылымында сол қыйыншылықтарды шешуші аударма жасау жолдары бар. Аудармашылар стилдік, мағыналық, прагматикалық және когнитивті тұрғыдан қарастыра отырып түрлі тәсілдерден қолданса болады. Ең маңызды ғылыми тұжырым – түпнұсқаның мазмұны мен пішімін толық жеткізіп беруде. Бұл аудармашылар алдында тұрған күрделі міндет болып табылады.

Абайдың қара сөздері – өнер танымының өзегін құрайтын өзгеше өнер түрі. Олардың ішкі мазмұны бірін-бірі толықтырып, бірін-бірі ашып, бірте-бірте ауқымды кеңейе түсетін, Адамның дүние есігін ашқанынан бастап, ақыретке кеткенге дейінгі аралықтағы өмір сырын жік-жікке бөліп, жүйелеп түсіндіреді. Онда нәпсі мен қанағаттың, бай мен кедейдің, ақ пен қараның, адал мен арамның көзге көрінбейтін, қолға ұсталмайтын нәзік пернелері рентгенмен түсіргендей аса бір дәлдікпен дөп басып ажыратылып отырады. Сондықтан да біз осы қара сөздердің мәнісін түсініп, оны тура мағынасында тани білуіміз керек.

Әдебиеттер тізімі

1 Палтөре Ы.М. Абай Құнанбайұлының шығармаларында Құран және хадис мәтіндерінің интерпретациялануы: философия докторы ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация. - Алматы: 2012. – 210 б.

2 Абай дәстүрі және қазіргі қазақ әдебиеті / редакциясын басқарған: С. Қасқабақов, С. Қирабаев, С. Қорабай, Б. Құндақбайұлы, М. Мырзахметов, А. Исмақова, Ж. Ысмағұлов. – Алматы: «Арда», 2009 - 392 б.

3 Book of words / Translated by Richard McKane and David Aitkyn // Printed in printing house of El Bureau, Almaty, 1995. 138 p.

4 Abduldin Zh., Abduldina R. Abai as a genial thinker and humanist. / Translated by Zhanar Abduldina. - Astana: Printing house of L.N. Gumilyov Eurasian National University. - 310 p.

Г.К. Сарсикеева, Ж.К. Байоразова

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева Астана, Казахстан

Перевод 38-го слова Абая на русский и английский языки: сравнительная анализ

Аннотация. Статья посвящена исследованию такого наследия Абая, как «Слова-назидания». Предлагаются лексико-грамматические преобразования слов, транслитерация, варианты перевода слов, сравнительный и сопоставительный анализ. Сложившаяся на протяжении многих веков культура предков, их духовное богатство, мировоззрение и менталитет дошли до нынешнего поколения только через язык. «Слова назидания» Абая - драгоценное наследие казахского народа. Ученый Ә. Кайдар выразил свое мнение о силе и мощи казахского языка: «...реальный образ этноса, его бытие только в языке, через язык он остается в памяти поколений». На казахском, русском, английском языке мы сравнили гаклию хакима Абая. Поэт показал не только особенности взаимоотношений в родной среде, в казахском обществе, его труд раскрывает колоритный внутренний мир поэта, охватывает и описывает многие аспекты, связанные с духовным миром человека – тайны сердца, радость и удовлетворение, обиду и смех, понимание и осмысление, познание и вкус. Он выявляет взаимосвязь многих вещей и оценивает каждое явление по-своему.

Ключевые слова: Абай, Книга слов, лексические преобразования, транслитерация, сравнительный и сопоставительный перевод.

G.K. Sarsikeeva, Zh.K. Baiorazova

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

Translation of Abays 38th word into Russian and English: comparative analysis

Abstract. The article presents ways to translate the work of Abai Kunanbayev «Book of words». It is dedicated to defining the ways of translating linguistic units as lexical and grammatical transformations of words, transliteration, comparative and contrastive analyses. The ancestral culture that has developed over the centuries, development, worldview and spiritual wealth, the mentality through the language of man is not only of the current generation. «Book of words» is a noble heritage of the Kazakh people. Definitely this magic on scholars. Enlightenment has already pick up speed Khaidar’s opinion: the real image of the ethnic group, its existence only in language, through language, stored in the memory of generations. In the searching Kazakh, Russian and English languages Gaklya tasdikh is really important. Hakim wrote himself the relationship in society with the outside world, about the soul, heart, joy and love, resentment and smile, neatness and diligence, knowledge and tastes, self-esteem of all phenomena-all that knows, all in all that in the “Book of words” found patterns, and it clearly pointed to the tender roots of communication.

Key words: Abay, Book of words, lexical transformations, transliteration, comparative and contrastive analysis of translation.

References

- 1 Paltóre Y.M. Abay Qunanbayulınıñ ǵıǵarmalarında Quran jáne xadís mätinderiniñ interpretacıyalanwı: filosofiya doktori ǵılımı дәrejesin alw üşin dayındalǵan dissertacıya [Interpretation of the texts of the Quran and Hadith in the works of Abay Kunanbayuly: dissertation for the degree of Doctor of Philosophy]. (Almaty, 2012, 210 p.). [in Kazakh]
- 2 Abay дәstüri jáne qazirgi qazaq әdebіeti [Abai’s tradition and contemporary Kazakh literature] // redakciyasın basqarǵan: S. Qasqabaqov, S. Qırabaev, S. Qorabay, B. Qundaqbayulı, M. Mırzaxmetov, A. Ismaqova, J. Ismaǵulov [editorship: C. Kaskabakov, S. Kirabaev, S. Korkabay, B. Kundakbayuly, M. Myrzakhmetov, A. Ismakova, Zh. Ismagulov]. (Arda, Almaty, 2009, 392 p.). [in Kazakh]
- 3 Book of words. Translated by Richard McKane and David Aitkyn. (Printed in printing house of El Bureau, Almaty, 1995. 138 p.).
- 4 Abduldin Zh., Abduldina R. Abai as a genial thinker and humanist. Translated by Zhanar Abduldina. (Printing house of L.N. Gumilyov ENU, Astana, 310 p.).

Авторлар туралы мәлімет:

Сарсикеева Г.К. - PhD, шетел филологиясы кафедрасы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан.

Байоразова Ж.К. - шетел филологиясы кафедрасының II курс магистранты, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан.

Sarsikeeva G.K. - PhD, Department of Foreign Philology, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.

Bayorazova Zh.K. - 2nd year student of the Department of Foreign Philology L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan.

**«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы.
Филология сериясы» журналында мақала жариялау ережесі**

1. Журналдың мақсаты. Филология ғылымдарының өзекті мәселелерін, тіл және әдебиетті оқыту әдістемелерін және де ғылыми конференциялардың ең маңызды материалдарын, библиографиялық шолу мен сын пікірлерді көрсететін әдебиеттану және тілтану саласындағы мұқият тексеруден өткен түпнұсқа ғылыми жұмыстарды жариялау.

2. Журналда мақаланы жариялаушы автор Ғылыми басылымдар бөліміне (*мекенжайы: 010008, Қазақстан, Астана қаласы, Қ. Сәтпаев көшесі, 2, Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Бас ғимарат, 408 кабинет*) қолжазбаның қол қойылған 1 дана қағаз нұсқасын тапсыру және **Word** форматындағы нұсқасын **vest_phil@enu.kz** электрондық поштасына жіберу қажет. Қағазға басылған мақала мәтіні мен электронды нұсқасы бірдей болулары қажет. Мақаламен бірге автордың жұмыс орнынан **Ілеспе хат** та тапсырылуы қажет. Мақалалар **қазақ, орыс, ағылшын** тілдерінде қабылданады.

3. Авторлардың редакцияға мақалаларды жіберуі «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысында» басуға және шет тіліне аударып, қайта басуға келісімін білдіреді. Автор мақаланы редакцияға жіберу арқылы өз туралы мәліметтің дұрыстығына, мақала көшірілмегендігіне (плагиаттың жоқтығына) және басқа да заңсыз көшірмелердің жоқтығына, барлық көшірмелердің, кестелердің, сұлбалардың, иллюстрациялардың тиісті түрде рәсімдеуіне кепілдеме береді.

4. Ұсынылатын мақала көлемі (жекедеректер мен әдебиеттер тізімін қоса):

- мақалалар үшін - 8 ден 16 бетке дейін;
- сын пікірлер (монографияға, кітапқа) және конференция туралы пікір - 6 дан 12 бетке дейін.

5. Мақала мәтінінің пішіні:

- **Microsoft Word** (docx) форматындағы файлда;
- **Times New Roman** шрифінде;
- жақтау жолағы 2x2x2x2;
- 1,5 жоларалық интервалы;
- 14 кегл;
- мәтінді жақтау көлеміне сәйкестендіру керек;
- Әрбір азатжол қызыл сызықтан басталуы қажет (1 см шегініс);
- **транслитерация** Library of Congress (LC) жүйесінде жасалуы керек.

Мақаланы құру сұлбасы:

XҒТАР <http://grnti.ru/> - бірінші жолдың сол жақтауында;

Автор(лар) туралы метамәліметтердің мазмұны (Рәсімдеу үлгісі / Образец оформления статьи / Template қараңыз)

Автор(лар)дың аты-жөні – жолдың ортасында **қою әріппен** жазылады;

Мекеменің толық атауы, қаласы, мемлекеті (егер авторлар әртүрлі мекемелерде жұмыс істесе, онда автордың тегі мен тиісті мекеменің қасында бірдей белгіше қойылады) Автор(лар)дың **E-mail-ы** – жақша ішінде (*курсивпен*);

Мақала атауы – жолдың ортасында (жартылай қоюмен)

Аңдатпа – (100-200 сөз) формуласыз, мақаланың атауын мейлінше қайталамауы қажет; әдебиеттерге сілтемелер болмауы қажет; мақаланың құрылысын (кіріспе, зерттеу әдіснамасы мен әдістемесі, зерттеу нәтижелері, қорытынды) сақтай отырып, мақаланың қысқаша мазмұны берілуі қажет.

Түйін сөздер («Түйін сөздер» сөз тіркесі **жартылай қоюмен** белгіленеді) (5-8 сөз немесе сөз тіркестері) - Түйін сөздер зерттеу тақырыбын өте дәл бейнелеу керек, сонымен қатар, ақпараттық-ізвестіру жүйелерінде мақаланы жеңіл табуға мүмкіндік беретін мақала мәтінінің терминдерін және де басқа маңызды ұғымдарды қамтуы қажет.

Мақаланың негізгі мәтіні кіріспені, мақсат пен міндеттерді қоюлуын, зерттеу тақырыбы бойынша жұмыстардың шолуын, зерттеу әдістерін, нәтижелер/талқылау қорытынды қамтуы қажет (жоларалық интервал - 1, азат жол «қызыл жолдан» - 1 см, беттеу жолағы – еніне сай жасалады.

Кестелер, суреттер – аталғаннан кейін орналастырылады. Әр иллюстрация қасында оның аталуы болуы қажет. Сурет айқын әрі сканерден өтпеген болуы керек.

Мақаладағы формулалар тек мәтінде оларға сілтеме берілсе ғана нөмірленеді.

Жалпы қолданыста бар аббревиатуралар мен қысқартулардан басқаларына міндетті түрде алғаш қолданғанда түсініктеме берілуі қажет.

Қаржылай көмек туралы ақпарат бірінші бетте көрсетіледі.

Әдебиеттер тізімі. Мәтінде әдебиеттерге сілтеме тікжақшаға алынады. Мәтіндегі әдебиеттер тізіміне сілтемелердің нөмірленуі мәтінде қолданылуына қатысты жүргізіледі: мәтінде кездескен әдебиетке алғашқы сілтеме [1, 153 б.] арқылы, екінші сілтеме [2, 185 б.] арқылы т.с.с. жүргізіледі. Мақаланың негізгі мәтініндегі кітапқа сілтеме қолданылған беттерді көрсету керек (мысалы, [1, 45 б.].

Жарияланбаған еңбектерге сілтемелер жасалмайды. Сонымен қатар, рецензиядан өтпеген басылымдарға да сілтемелер жасалмайды (әдебиеттер тізімін, әдебиеттер тізімінің ағылшынша әзірлеу үлгісін төмендегі мақаланы рәсімдеу үлгісінен қараңыз).

Мақала соңындағы әдебиеттер тізімінен кейін библиографиялық мәліметтер орыс және ағылшын тілінде (егер мақала қазақ тілінде жазылса), қазақ және ағылшын тілінде (егер мақала орыс тілінде жазылса), орыс және қазақ тілінде (егер мақала ағылшын тілінде жазылған болса) беріледі.

Авторлар туралы мәлімет: аты-жөні, ғылыми атағы, қызметі, жұмыс орны, жұмыс орнының мекенжайы, телефон, e-mail – қазақ, орыс және ағылшын тілінде толтырылады.

6. Қолжазба мұқият тексерілген болуы қажет. Техникалық талаптарға сай келмеген қолжазбалар қайта өңдеуге қайтарылады. Қолжазбаның кейін қайтарылуы, оның журналда басылуына жіберілуін білдірмейді.

7. Электронды корректурамен жұмыс істеу. Ғылыми басылымдар бөліміне түскен мақалалар жабық (анонимді) тексеруге жіберіледі. Эксперттер ұсынылған мақалаға оның жариялау мүмкіндігі, жақсарту қажеттілігі немесе қабылданбауы туралы дәлелді қорытындысын қамтитын жазбаша сын пікір береді. Жарамсыз деп таныған мақала қайтара қарастырылмайды. Мақаланы түзетуге ұсыныс берген жағдайда авторлар үш күн аралығында мақаланың корректурасын жіберу керек. Мақаланың түзетілген нұсқасы мен автордың рецензентке жауабы редакцияға жіберіледі. Оң сын пікірлер алған мақалалар оларды талқылау және басылымға бекіту үшін журналдың редакциялық алқасына ұсынылады.

Журналдың басылым жиілігі: жылына 4 рет.

8. Төлемақы. Басылымға рұқсат етілген мақала авторларына келесі реквизиттер бойынша төлем жасау қажет (ЕҰУ қызметкерлері үшін - 4500 тенге; басқа ұйым қызметкерлеріне - 5500 тенге).

Реквизиттері:

1) АО «Банк ЦентрКредит»
БИК банка: KСJBKZKX
ИИК: KZ978562203105747338 (KZT)
Кнп 861
Кбе 16

2) АО «Bank RBK»
Бик банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073 (KZT)

3) АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847

«Мақала үшін, автордың АТЫ-ЖӨНІ»

Provisions on articles submitted to the journal “Bulletin of the L.N. Gumilyov Eurasian National University. Philology Series”

1. Goal of the journal. Publication of carefully selected original scientific papers in the fields of literary studies, linguistics, reflecting the actual problems of philology, language and literature teaching methods, most significant proceedings of scientific conferences, bibliographic summaries and reviews.

2. An author who wishes to publish a paper in the journal must submit the paper in one hard copy (printed version), signed by the author, to the scientific publication office (at the address: 010008, the Republic of Kazakhstan, Astana, Satpayev St., 2. The L.N. Gumilyov Eurasian National University, Main Administrative Building, Office 408) and by e-mail **vest_phil@enu.kz** in **Word** format. At the same time, strict compliance between Word-version and the hard copy is required. And also the authors need to submit a cover letter.

Language of publications: Kazakh, Russian, English.

3. Submission of papers to the scientific publication office means the authors' consent to the right of the Publisher, the L.N. Gumilyov Eurasian National University, to publish papers in the journal and their re-publication in any foreign language. By submitting the text of the paper for publication in the journal, the author guarantees the correctness of all information about themselves, lack of plagiarism and other forms of unauthorized use in the article, proper formulation of all borrowings of text, tables, diagrams, and illustrations.

4. The recommended volume of the paper (including metadata and references):

- for papers – between 8-16 pages;
- for reviews (of monographs, books), reviews on conferences – between 6-12 pages.

5. Text formatting requirements:

- Microsoft Word file format (docx);
- Times New Roman font;
- the size of the fields 2 * 2 * 2 * 2;
- line spacing 1,0;
- size 14;
- text alignment in width;
- each paragraph beginning with the main line (indent 1 cm);
- transliteration is carried out according to the Library of Congress (LC) system.

Structure of the article:

IASTI <http://grnti.ru/> – first line, left

The content of the metadata about the author (see Рәсімдеу үлгісі / Paper template)

Initials and Surname of the author (s) – center alignment, italics

Full name of the affiliation, city, country (if the authors work in different organizations, you need to put the same icon next to the name of the author and the corresponding organization)

Author's e-mail (s) – in brackets (italics)

Paper title – center alignment (bold)

Abstract (100-200 words) must not contain formulas or repeat the content of the paper; it must not contain bibliographic references; it must reflect the summary of the paper, preserving the structure of the paper – introduction, methodology and research methods, research results, conclusion.

Key words (the phrase «Keywords» is bold) (5-8 words/word groups). Keywords must be extremely accurate to reflect the subject area of the study, include terms from the text of the paper and other important concepts that make it possible to facilitate and expand the possibilities of finding the paper by means of an information retrieval system).

The main text of the paper must contain an introduction, setting goals and objectives, a review of works on the research topic, research methods, results / discussions conclusion / conclusions – line spacing – 1, «main line» indent – 1.25 cm, justified alignment.

Tables, figures must be placed after the mention. Each illustration must be followed by the inscription. Figures should be clear, clean, and unscanned. Only those formulas referenced in the text are subjected to numbering.

All abbreviations and shprtenings, with the exception of obviously well-known, must be decoded when first used in the text.

Information about the financial support of the work is indicated on the first page in the form of a footnote.

References. In the text, references are indicated in square brackets. References must be numbered strictly in the order of mention in the text. The first reference in the text to a reference must have the number [1, 153 p.], the second – [2, 185 p.], Etc. The reference to the book in the main text of the article should be accompanied by an indication of the pages used (for example, [1, 45 p.]). Links to unpublished works are not allowed. Undesirable references to unlicensed publications are not recommended (examples of the description of the list of references, descriptions of the list of references in English, see below in the sample article).

At the end of the paper, after the list of references, it is necessary to indicate bibliographic data in Russian and English (if the paper is in Kazakh), in Kazakh and English (if the paper is in Russian) and in Russian and Kazakh (if the paper is in English language).

Information about the authors: last name, first name, patronymic, scientific degree, position, affiliation, full business address, telephone, e-mail – in Kazakh, Russian and English.

6. The manuscript must be carefully verified. Non-compliant manuscripts will be returned for revision. Returning for revision does not mean that the manuscript has been accepted for publication.

7. Work with electronic proofreading. Papers submitted to the Department of Scientific Publications (editing office) are sent for anonymous review. Experts give a written review of the submitted paper with a reasoned conclusion about the possibility of its publication, the need to send for revision or (rejection) of the paper. Papers that have received a negative review are not accepted for reconsideration. Authors should, within three days, send the proofreading of the paper if it is decided to finalize the paper. Corrected versions of papers and the author's response to the reviewer are sent to the editor. Papers with positive reviews are submitted to the editorial board of the journal for discussion and approval for publication.

Periodicity of the journal: 4 times a year.

8. Payment. Authors who have received a positive opinion on publication must pay to the following banking details (for ENU employees – 4,500 KZT, for outside organizations – 5,500 KZT):

Реквизиты:

1) АО «Банк ЦентрКредит»
БИК банка: КСJBKZKX
ИИК: KZ978562203105747338 (KZT)
Кнп 861
Кбе 16

2) АО «Bank RBK»
Бик банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073 (KZT)

3) АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847

«For the publication, Name of the author»

Положение о рукописях, представляемых в журнал «Вестник Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева. Серия Филология»

1. Цель журнала. Публикация тщательно отобранных оригинальных научных работ в области литературоведения и языкознания, отражающих актуальные проблемы филологических наук, методы преподавания языка и литературы, а также наиболее значимые материалы научных конференций, библиографические обзоры и рецензии.

2. Автору, желающему опубликовать статью в журнале, необходимо представить рукопись в твердой копии (распечатанном варианте) в одном экземпляре, подписанном автором, в Отдел научных изданий (по адресу: 010008, Казахстан, г. Астана, ул. Сатпаева, 2, Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Учебно-административный корпус, каб. 408) и по e-mail vest_phil@enu.kz. При этом должно быть строго выдержано соответствие между Word-файлом и твердой копией. А также авторам необходимо представить **сопроводительное письмо**.

Язык публикаций: казахский, русский, английский.

3. Отправление статей в редакцию означает согласие авторов на право Издателя – Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева – публикации статей в журнале и переиздания их на любом иностранном языке. Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует правильность всех сведений о себе, отсутствие плагиата и других форм неправомерного заимствования в рукописи, надлежащее оформление всех заимствований текста, таблиц, схем, иллюстраций.

4. Рекомендованный объем (включая метаданные и список литературы):

- для статей – от 8 до 16 страниц;
- для рецензий (на монографии, книги), отзывов о конференциях – от 6 до 12 страниц.

5. Требования к форматированию текста:

- формат файла Microsoft Word (docx);
- шрифт Times New Roman;
- размер полей 2*2*2*2;
- междустрочный интервал 1,0; – кегль 14;
- выравнивание текста по ширине;
- каждый абзац должен начинаться с красной строки (отступ 1 см);
- транслитерация осуществляется по системе Library of Congress (LC).

Схема построения статьи:

ГРНТИ <http://grnti.ru/> – первая строка, слева

Содержание метаданных об авторе (см. Рәсімдеу үлгісі/Образец оформления статьи/ Template)

Инициалы и фамилия автора(ов) – выравнивание по центру (начертание курсивом)

Полное наименование организации, город, страна (если авторы работают в разных организациях, необходимо поставить одинаковый значок около фамилии автора и соответствующей организации)

E-mail автора(ов) – в скобках (начертание курсивом)

Название статьи – выравнивание по центру (начертание полужирным)

Аннотация (100-200 слов) не должна содержать формулы, по содержанию повторять название статьи; не должна содержать библиографические ссылки; должна отражать краткое содержание статьи, сохраняя структуру статьи – введение, методологию и методику исследования, результаты исследования, заключение.

Ключевые слова (словосочетание «Ключевые слова» выделяется полужирным) (5-8 слов/словосочетаний). Ключевые слова должны предельно точно отражать предметную область исследования, включать термины из текста статьи и другие важные понятия, позволяющие облегчить и расширить возможности нахождения статьи средствами информационно-поисковой системы).

Основной текст статьи должен содержать введение, постановку цели и задач, обзор работ по теме исследования, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы – межстрочный интервал – 1, отступ «красной строки» – 1,25 см, выравнивание по ширине.

Таблицы, рисунки необходимо располагать после упоминания. С каждой иллюстрацией должна следовать надпись. Рисунки должны быть четкими, чистыми, несканированными. В статье нумеруются лишь те формулы, на которые по тексту есть ссылки.

Все аббревиатуры и сокращения, за исключением заведомо общеизвестных, должны быть расшифрованы при первом употреблении в тексте.

Сведения о финансовой поддержке работы указываются на первой странице в виде сноски.

Список литературы. В тексте ссылки обозначаются в квадратных скобках. Ссылки должны быть пронумерованы строго по порядку упоминания в тексте. Первая ссылка в тексте на литературу должна иметь номер [1, 153 с.], вторая - [2, 185 с.] и т.д. Ссылка на книгу в основном тексте статьи должна сопровождаться указанием использованных страниц (например, [1, 45 с.]). Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Нежелательны ссылки на нерцензируемые издания (примеры описания списка литературы, описания списка литературы на английском языке см. ниже в образце оформления статьи).

В конце статьи, после списка литературы, необходимо указать библиографические данные на русском и английском языках (если статья оформлена на казахском языке), на казахском и английском языках (если статья оформлена на русском языке) и на русском и казахском языках (если статья оформлена на английском языке).

Сведения об авторах: фамилия, имя, отчество, научная степень, должность, место работы, полный служебный адрес, телефон, e-mail – на казахском, русском и английском языках.

6. Рукопись должна быть тщательно выверена. Рукописи, не соответствующие техническим требованиям, будут возвращены на доработку. Возвращение на доработку не означает, что рукопись принята к опубликованию.

7. Работа с электронной корректурой. Статьи, поступившие в Отдел научных изданий (редакция), отправляются на анонимное рецензирование. Эксперты дают письменную рецензию на представленную статью с мотивированным заключением о возможности ее опубликования, необходимости направить на доработку или (отклонении) статьи. Статьи, получившие отрицательную рецензию, к повторному рассмотрению не принимаются. Авторам в течение трех дней необходимо отправить корректуру статьи в случае принятия решения о доработке статьи. Исправленные варианты статей и ответ автора рецензенту присылаются в редакцию. Статьи, имеющие положительные рецензии, представляются редколлегии журнала для обсуждения и утверждения для публикации.

Периодичность журнала: 4 раза в год.

8. Оплата. Авторам, получившим положительное заключение к опубликованию, необходимо произвести оплату по следующим реквизитам (для сотрудников ЕНУ – 4500 тенге, для сторонних организаций – 5500 тенге):

Requisites:

1) АО «Банк ЦентрКредит» БИК банка: КСJBKZKX ИИК: KZ978562203105747338 (KZT) Кнп 861 Кбе 16	2) АО «Bank RBK» Бик банка: KINCKZKA ИИК: KZ498210439858161073 (KZT)
	3) АО «ForteBank» БИК Банка: IRTYKZKA ИИК: KZ599650000040502847

«За публикацию ФИО автора»

Редактор: Дихан Қамзабекұлы
Шығарушы редактор: І.Р. Құрманғалиев
Дизайн: Ілияс Рысбекұлы

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
ХАБАРШЫСЫ. Филология сериясы.
- 2019. - 1 (126). - Астана: ЕҰУ. 202-б.
Шартты б.т. - 18,0   Таралымы - 35 дана

Мәтін мазмұнына типография жауап бермейді.

Редакция мекенжайы: 010008, Қазақстан Республикасы,
Астана қаласы, Қ. Сәтбаев көшесі, 2.

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31-413)

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
баспасында басылды